

IPAS INDEXO

Reģ.Nr.: 40203042988, Elizabetes iela 13-1A, Rīga, LV-1010, e-pasts: info@indexo.lv

2018.gada 9. maijā

Latvijas Republikas Finanšu ministrijai
pasts@fm.gov.lv
Latvijas Republikas Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv
Latvijas Republikas Ministru kabinetam
vk@mk.gov.lv
Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai
budzeta.komisija@saeima.lv
Latvijas Bankai
info@bank.lv

Par kaitnieciskiem produktiem un nelietderīgu nodokļu atmaksas izmantošanu uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas tirgū

IPAS "Indexo" (INDEXO), atsaucoties uz INDEXO mērķi uzlabot Latvijas finanšu vidi, izsaka priekšlikumus, lai novērstu kaitniecisku produktu izplatīšanu un nelietderīgu nodokļu atmaksas izmantošanu uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas (UDA) tirgū:

1. Kā daudzas attīstītās valstis, Latvija veicina iedzīvotāju ilgtermiņa uzkrājumu veikšanu, piedāvājot iedzīvotāju ieņēmumu nodokļa (IIN) atvieglojumus par iemaksām 3. pensiju līmenī un UDA.
2. IIN atvieglojumu mērķis ir motivēt Latvijas iedzīvotājus krāt nākotnei, vienlaicīgi nodrošinot tiem divus ieguvumus: izdevīgs ieguldījums un nodokļu atmaksa. Ņemot vērā Latvijas demogrāfisko situāciju un pensiju sistēmas kapacitāti, šis mērķis ir kritiski svarīgs.
3. **Apdrošināšanas tirgū IIN atvieglojumi šo mērķi nesasniedz.** Apdrošināšanas sabiedrības izmanto IIN atmaksu, lai piedāvātu klientiem absurdi dārgus produktus. Daudzos gadījumos klients ne tikai nesaņem cienīgu peļņu, bet **ar garantiju cieš zaudējumus, kas "apēd" nodokļu atmaksu:**
 - a. Gandrīz visi pieejamie UDA līgumi ar garantēto ienesīgumu – tostarp daudzi līgumi, kas paredzēti uzkrājumu veidošanai bērna nākotnei –

klientam **neizbēgami rada būtiskus zaudējumus**. Šie zaudējumi "apēd" lielu daļu no patērētāja saņemtās IIN atmaksas.

- b. Gandrīz visi pieejamie UDA līgumi ar piesaisti finanšu tirgiem ir absurdi dārgi, salīdzinot ar ekvivalentiem ieguldījumu produktiem ārpus UDA struktūras. Viens un tas pats ieguldījumu fonds, iekļauts UDA struktūrā, bieži kļūst 2 vai vairāk reizes dārgāks. **Līgumu kopējās izmaksas bieži ir būtiski augstākas nekā patērētāja saņemtā IIN atmaksa. Šie līgumi gandrīz noteikti nolemj klientu zaudējumiem vainiecīgai peļņai.**
4. IIN atmaksa ir vienīgais faktors, kas padara šos neizdevīgos vai pat kaitnieciskos produktus pievilcīgus klientam. Praktiski visos UDA pārdošanas materiālos tiek izcelta iespēja saņemt IIN atmaksu.
5. Šādā veidā apdrošināšanas sabiedrības pēc būtības – ja ne juridiskās formas – gūst peļņu ne tikai uz savu klientu uzkrājumu, bet arī uz valsts budžeta rēķina. IIN atmaksa būtībā kļūst par **subsīdiju apdrošināšanas sabiedrībām, kas ļauj tām piedāvāt Latvijas iedzīvotājiem neizdevīgus produktus un pelnīt uz iedzīvotājiem paredzētās nodokļu atmaksas rēķina**. Tajā pašā laikā mērķis palīdzēt Latvijas iedzīvotājiem veidot būtiskus ilgtermiņa uzkrājumus netiek sasniegts.
6. IIN atvieglojumi par uzkrājumu veikšanu 2016. gadā valsts budžetam izmaksāja līdz pat 22 milj. EUR. Lielu daļu no šīm izmaksām sastādīja IIN atvieglojumi UDA.¹ Lai turpmāk šī nodokļu atmaksa panāktu nepieciešamo efektu, nepieciešamas būtiskas pārmaiņas UDA tirgū.
7. **INDEXO iesaka grozīt Likumu par iedzīvotāju ienākuma nodokli**, nosakot:
 - a. IIN atvieglojumi ir piemērojami tikai tiem UDA līgumiem, kuru izmaksas – neskaitot klasiskās dzīvības apdrošināšanas atskaitījumus – 10 gadu periodā nepārsniedz noteiktu likmi (piemēram, 0,5 % gadā

¹ INDEXO aicināja VID sniegt precīzākus datus par IIN atvieglojumiem UDA veiktajām iemaksām, bet saņēma atbildi, ka dati šādā griezumā nav pieejami. Uzrādītā summa 22 milj. EUR balstīta VID statistikā par 2016. gada attaisnotajiem izdevumiem uzkrājumu veikšanai (97,7 milj. EUR), pieņemot 23 % nodokļu atmaksas likmi.

līgumiem ar garantēto ienesīgumu un 1,5 % gadā līgumiem ar piesaisti finanšu tirgiem).

- b. Nav pieļaujama IIN atmaksa par tādiem līgumiem ar garantēto ienesīgumu, kuri pēc izmaksu segšanas klientam rada zaudējumus.
 - c. Iespēja atgūt IIN ir piemērojama ne tikai UDA līgumiem un iemaksām 3. pensiju līmenī, bet arī ieguldījumiem jebkurā Latvijā reģistrētā ieguldījumu fondā, ja ieguldītājs slēdz līgumu par ieguldījumu veikšanu vismaz 10 gadu garumā.
8. Pirmie divi grozījumi aizsargās gan Latvijas iedzīvotājus, gan Latvijas valsts budžetu.
9. Trešais grozījums likvidēs barjeru, kas patlaban nodrošina konkurences trūkumu tirgū. UDA konkurēs ar citiem līdzīga profila ieguldījumu produktiem. Latvijas iedzīvotājiem būs plašas izvēles iespējas uzkrājumu veidošanai ar daudz zemākām izmaksām. IIN atmaksas regulējums sasniegs mērķi – palīdzēt Latvijas iedzīvotājiem veidot būtiskus uzkrājumus ilgtermiņam.

Šīs vēstules pielikumā INDEXO ar faktiem pamato katru no augstāk iekļautajiem punktiem.

INDEXO aicina Finanšu ministrijas, Labklājības ministrijas, Ministru kabineta, Saeimas Budžeta un finanšu komisijas un Latvijas Bankas pārstāvjus skatīt šo jautājumu un virzīt nepieciešamās izmaiņas likumā. INDEXO piedāvā tikties ar jebkuru no iesaistītajām pusēm, lai apspriestu šo vēstuli.

Jautājumu gadījumā, lūdzu, sazinieties ar INDEXO valdes locekli Tomu Kreicbergu, tālr. +371 20 006 088, e-pasts: toms.kreicbergs@indexo.lv.

Ar cieņu,

IPAS "Indexo" valdes priekšsēdētājs _____ Valdis Siksnis

IPAS "Indexo" valdes loceklis _____ Toms Kreicbergs

Pielikums: fakti un analīze par UDA tirgu Latvijā

1. Kā daudzas attīstītās valstis, Latvija veicina iedzīvotāju ilgtermiņa uzkrājumu veikšanu, piedāvājot IIN atvieglojumus par iemaksām 3. pensiju līmenī un UDA.
2. IIN atvieglojumu mērķis ir motivēt Latvijas iedzīvotājus krāt nākotnei, vienlaicīgi nodrošinot tiem divus ieguvumus: izdevīgs ieguldījums un nodokļu atmaksa. Ņemot vērā Latvijas demogrāfisko situāciju un pensiju sistēmas kapacitāti, šis mērķis ir kritiski svarīgs.

Pamatojums:

IIN atmaksa vai citi nodokļu atvieglojumi ir mehānisms, kurš tiek pielietots daudzās pasaules valstīs, lai stimulētu iedzīvotājus veikt uzkrājumus nākotnei. Valstu saraksts, kurās strādā līdzīgi mehānismi, ir ļoti garš – ASV, Lielbritānija, Kanāda, Čīle, Dānija, Francija, Vācija, utt.²

Šādi mehānismi attīstītajās valstīs ir nepieciešami, jo demogrāfijas rādītāji norāda, ka šodienas strādājošie nevarēs paļauties uz nākotnes nodokļu maksātājiem, lai segtu to vajadzības pensijas gados. Arī Latvija šajā ziņā nav izņēmums. Virkne pētījumu norāda, ka valsts pensija nākotnē Latvijas iedzīvotājiem varēs nodrošināt samērā zemu ienākumu līmeni, salīdzinot ar ienākumiem pirms pensionēšanās. Tādēļ nepieciešams atbalstīt privātpersonu uzkrājumu veidošanu, ko Latvijas valsts dara, izmantojot IIN atmaksu par iemaksām (3. pensiju līmenī un) UDA:

Atbilstoši Likuma par iedzīvotāju ienākuma nodokli (**Likums**) II nodaļas 8. panta 5. daļai, par darba devēja iemaksām UDA, kuras nepārsniedz 10 % no personas bruto darba samaksas gadā, tiek samazināti ienākumi, no kuriem maksā algas nodokli (ja UDA līguma darbības termiņš nav īsāks par 10 gadiem).

Atbilstoši Likuma II nodaļas 10. pantam, privātpersonas iemaksas UDA, kuras nepārsniedz 10 % no personas bruto darba samaksas gadā vai 4'000 EUR, ir uzskatāmas par attaisnotiem izdevumiem, kurus atskaita no ar IIN apliekamo ienākumu apjoma (ja UDA līguma darbības termiņš nav īsāks par 10 gadiem).

² <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/tax-treatment-pension-plans-country-profiles.pdf>

3. Apdrošināšanas tirgū IIN atvieglojumi nesasniedz nosprausto mērķi – palīdzēt Latvijas iedzīvotājiem izdevīgi iekrāt nākotnei. Apdrošināšanas sabiedrības izmanto IIN atmaksu, lai piedāvātu klientiem absurdi dārgus produktus. Daudzos gadījumos klients ne tikai nesāņem cienīgu peļņu, bet **ar garantiju cieš zaudējumus, kas "apēd" nodokļu atmaksu:**
- a. Gandrīz visi pieejamie UDA līgumi ar garantēto ienesīgumu – tostarp daudzi līgumi, kas paredzēti uzkrājumu veidošanai bērna nākotnei – klientam **neizbēgami rada būtiskus zaudējumus**. Šie zaudējumi "apēd" lielu daļu no patērētāja saņemtās IIN atmaksas.
 - b. Gandrīz visi pieejamie UDA līgumi ar piesaisti finanšu tirgiem ir absurdi dārgi, salīdzinot ar ekvivalentiem ieguldījumu produktiem ārpus UDA struktūras. Viens un tas pats ieguldījumu fonds, iekļauts UDA struktūrā, bieži kļūst 2 vai vairāk reizes dārgāks. **Līgumu izmaksas bieži ir būtiski augstākas nekā patērētāja saņemtā IIN atmaksa. Šie līgumi gandrīz noteikti nolemj klientu zaudējumiem vainiecīgai peļņai.**

Pamatojums:

Uzkrājošā dzīvības apdrošināšana ir produkts, kas sastāv no divām komponentēm:

- klasiskā dzīvības apdrošināšana.
- uzkrājums (ar garantētu ienesīgumu vai piesaisti finanšu tirgiem).

Patērētājs var panākt UDA līgumam ļoti līdzīgu efektu, nopērkot klasiskās dzīvības apdrošināšanas polisi un papildus veicot noguldījumus depozītā (garantēts ienesīgums) vai ieguldījumu fondos (piesaiste tirgum).

Brīvā tirgus un efektīvas konkurences apstākļos UDA izmaksām būtu aptuveni jāatspoguļo šo komponentu izmaksas, ar nelielu korekciju administratīvo izmaksu segšanai.

Latvijas tirgū UDA izmaksas ir daudz augstākas nekā šo komponentu izmaksas.

Pirmkārt, apskatīsim UDA ar garantēto ienesīgumu.

Gandrīz visi tirgū pieejamie UDA līgumi ar garantēto ienesīgumu ieguldītājam **rada būtiskus zaudējumus.**

Apskatīsim trīs piemērus, kuri tiek pārdoti arī **uzkrājumu veidošanai bērna nākotnei:**

I. AAS "CBL Life" produkts "Garantētais uzkrājums EUR" (dati no 2018. gada 2. janvāra pamatinformācijas dokumenta).³

II. AAS "SEB Dzīvības apdrošināšana" produkts "Dzīvības apdrošināšana ar līdzekļu uzkrāšanu (Noteikumi nr. 101.053)" (dati no 2018. gada 1. janvāra pamatinformācijas dokumenta).⁴

III. "Ergo Life Insurance SE" Latvijas filiāles produkts "Dzīvības apdrošināšana ar kapitāla veidošanu studiju finansēšanai" (dati no 2018. gada 20. februāra pamatinformācijas dokumenta).⁵

I. CBL piedāvātais produkts standarta situācijā paredz: ja patērētājs 10 gadus iemaksā 1'000 EUR gadā (kopā 10'000 EUR), pēc 10 gadiem viņš saņems atpakaļ 9'491 EUR. No zaudētājiem 509 EUR, 355 EUR sedz klasiskās apdrošināšanas izmaksas, tādēļ **no produkta uzkrājuma komponentes zaudēts 154 EUR jeb 1.5 % no iemaksām.**

Turklāt šie zaudējumi neņem vērā inflācijas efektu, kas reālo uzkrājumu samazina vēl vairāk.

Par spīti zaudējumiem, šis ir viens no "pievilcīgākajiem" produktiem UDA tirgū.

³ https://www.cblgroup.com/files/pdf/KIDS%20_Garantetais_EUR.pdf

⁴ https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/prod_doc/kid/101.053_KID_LV.pdf

⁵ <https://www.ergo.lv/api/download/abcf35bf06bb48c425d72c54b4d32cafb96ad2d6.pdf>

II. SEB piedāvātais produkts standarta situācijā paredz: ja patērētājs 10 gadus iemaksā 1'000 EUR gadā (kopā 10'000 EUR), pēc 10 gadiem viņš saņems atpakaļ 9'212 EUR.

Klasiskās apdrošināšanas izmaksas pamatinformācijas dokumentā nav izdalītas, bet – spriežot pēc uzrādītās dzīvības riska apdrošināšanas summas 1'000 EUR – tām jābūt minimālām. **Tas nozīmē, ka patērētājs no produkta uzkrājuma komponentes zaudē vairāk nekā 700 EUR jeb 7 % no iemaksām.**

Arī tas ir pirms inflācijas, kas reālo uzkrājumu samazina vēl vairāk.

III. Ergo piedāvātais produkts standarta situācijā paredz: ja patērētājs 15 gadus iemaksā 1'000 EUR gadā (kopā 15'000 EUR), pēc 15 gadiem viņš saņems atpakaļ līdz 12'828 EUR.

No zaudētajiem 2'172 EUR, 686 EUR sedz klasiskās apdrošināšanas izmaksas, **tādēļ klients no produkta uzkrājuma komponentes zaudē 1'486 EUR jeb 10 % no iemaksām.**

Arī tas ir pirms inflācijas, kas reālo uzkrājumu samazina vēl vairāk.

Šajā gadījumā patērētāja saņemtā IIN atmaksā 15 gadu laikā, pie likmes 20 %, sasniegtu 3'000 EUR. Tādēļ secināms, ka **produkta zaudējumi "apēd" pusi no nodokļa atmaksas, kas paredzēta patērētājam.**

Secinājums ir acīmredzams: brīvā tirgus un efektīvas konkurences apstākļos **šie produkti nevarētu pastāvēt**, jo standarta situācijā tie patērētājam praktiski ar garantiju rada zaudējumus. Daudzos gadījumos tos pat var uzskatīt par kaitnieciskiem.

Šie produkti bieži tiek pārdoti kā "uzkrājums bērnu nākotnei", izmantojot vecāku emocijas un vēlmi nodrošināt bērnu nākotni. Patiesībā uzskatāms, ka daudzi no šiem produktiem **bērna finansiālo nākotni pasliktina**, jo labāku un ienesīgāku nodrošinājumu piedāvā vienkāršs noguldījums depozītā vai krājkontā.

Produkta izdevīgumu patērētājam glābj tikai un vienīgi IIN atmaksā – un arī daļu no tās "apēd" produkta dārdzība.

Otrkārt, apskatīsim UDA ar piesaisti finanšu tirgiem.

Noslēdzot UDA līgumu ar piesaisti finanšu tirgiem, patērētājs iegūst līdzīgu efektu kā noslēdzot klasiskās apdrošināšanas līgumu un papildus veicot iemaksas ieguldījumu fondā. Atskaitot klasiskās apdrošināšanas izmaksas, UDA būtu klientam jānodrošina līdzīgas izmaksas ekvivalentam ieguldījumu fondam.

Gandrīz visi tirgū pieejamie UDA līgumi ar piesaisti finanšu tirgiem ir **ārkārtīgi dārgi, salīdzinot ar gan pasaulē, gan Latvijā pieejamiem ieguldījumu fondiem**. Turklāt novērojams, ka viens un tas pats ieguldījumu fonds, nonācis UDA "iepakojumā", kļūst vairāk nekā divas reizes dārgāks.

Izmaksu kontekstam norādīsim, ka līdz 2017. gadam vidējās izmaksas Latvijas 2. pensiju līmeņa ieguldījumu plāniem bija 1,5 % gadā. Turklāt Latvijai vairākkārt norādīts, ka šī izmaksu likme ir ārkārtīgi augsta, tostarp augstākā starp OECD valstīm. 3. pensiju līmeņa ieguldījumu plāni ir vēl dārgāki, bet arī to vidējās izmaksas ir zem 2,0 % gadā.

Kā redzēsīm, Latvijas UDA tirgus kontekstā izmaksas 1,5 % – 2,0 % gadā šķiet ļoti izdevīgs piedāvājums.

Apskatīsim četrus piemērus:

I. "Swedbank Life Insurance SE" Latvijas filiāles produkts "Uzkrājums bērna nākotnei" (dati no 2017. gada 28. decembra pamatinformācijas dokumenta).⁶

II. AAS "SEB Dzīvības apdrošināšana" produkts "Dzīvības apdrošināšana ar līdzekļu uzkrāšanu (Noteikumi nr. 101.060)" (dati no 2018. gada 1. janvāra pamatinformācijas dokumenta).⁷

III. "ERGO Life Insurance SE" Latvijas filiāles produkts "Dinamiskais uzkrājums – Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu veidošanu fondos, Luminor Bank AS klientiem, regulārās iemaksas" (dati no 2017. gada 29. decembra pamatinformācijas dokumenta).⁸

⁶ https://www.swedbank.lv/static/life-insurance/KID/20180101/KID_LAT_IV_LAT.pdf

⁷ https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/prod_doc/kid/101.060_KID_LV.pdf

⁸ <https://www.ergo.lv/api/download/a2b6ff6ed1f65c3c009c4544152ddd1819b59a39.pdf>

IV. "Compensa Life Vienna Insurance Group SE" Latvijas filiāles produkts "Tirgum piesaistītā dzīvības apdrošināšanas polise" (dati no 2018. gada 12. februāra pamatinformācijas dokumenta).⁹

I. Swedbank piedāvātais produkts standarta situācijā paredz: ja klients 10 gadus iemaksā 1'000 EUR gadā sava bērna uzkrājumam (kopā 10'000 EUR), tas izmaksās zaudēs 1'427 EUR. Atskaitot klasiskās apdrošināšanas izmaksas 270 EUR, komisijās samaksāts 1'157 EUR (aptuveni **2 % gadā** vai 11,6 % no iemaksu kopsummas).

Pie IIN atmaksas likmes 20 %, patērētājs saņemtu atmaksu 2'000 EUR apmērā 10 gadu laikā. **UDA komisijas "apēstu" 58 % no patērētājam paredzētās nodokļu atmaksas.**

Ieguldījumu produktu kontekstā šis ir ļoti augsts komisiju līmenis – bet tas ir viens no zemākajiem UDA tirgū.

II. SEB piedāvātais produkts standarta situācijā paredz: ja klients 10 gadus iemaksā 1'000 EUR gadā (kopā 10'000 EUR), tas komisijās samaksās no 1'055 EUR līdz 2'056 EUR. **Tas atbilst 1,9 % – 3,7 % gadā.** Šis izmaksas ietver minimālu klasiskās apdrošināšanas komponenti (dzīvības riska apdrošinājuma summa ir tikai 150 EUR).

Pie IIN atmaksas likmes 20 %, patērētājs saņemtu atmaksu 2'000 EUR apmērā 10 gadu laikā. **UDA komisijas "apēstu" no 52 % līdz pat 103 % no patērētājam paredzētās nodokļu atmaksas.**

To ieguldījumu fondu, kurus SEB piedāvā UDA iepakojumā, pārvaldīšanas izmaksas ieguldītājiem bez UDA iepakojuma ir¹⁰:

- SEB Strategy Defensive – 1,18 % gadā ar 1 % pirkšanas izmaksām;
- SEB Strategy Balanced – 1,43 % gadā ar 1 % pirkšanas izmaksām;
- SEB Strategy Opportunity – 1,50 % gadā ar 1 % pirkšanas izmaksām;
- SEB Strategy Growth – 1,58 % gadā ar 1 % pirkšanas izmaksām.

⁹ https://www.compensalife.eu/pdf/LV/factsheets/PRIIPS_KID_lv.pdf

¹⁰ Datu avots: šo fondu 15/02/2018 pamatinformācijas dokumenti

Salīdzinot šīs faktiskās izmaksas ar UDA izmaksām no 1,9 % līdz 3,7 % gadā, jāsecina, ka UDA iepakojums var pat vairāk nekā dubultot patērētāja izmaksas.

III. ERGO / Luminor produkts standarta situācijā paredz: ja klients 15 gadus iemaksā 1'000 EUR gadā (kopā 15'000 EUR), tas komisijās samaksās 3'248 EUR – 5'746 EUR. **Tas atbilst 2,7 % – 4,5 % gadā.** Šīs izmaksas ietver nelielu klasiskās apdrošināšanas komponenti.

Pie IIN atmaksas likmes 20 %, patērētājs saņemtu atmaksu 3'000 EUR apmērā 15 gadu laikā. **UDA komisijas "apēstu" no 108 % līdz pat 192 % no patērētājam paredzētās nodokļu atmaksas.**

Starp daudzajiem ieguldījumu fondiem¹¹, kurus ERGO sadarbībā ar Luminor piedāvā uzkrājošajai apdrošināšanai, atrodami fondi, kuru pārvaldīšanas izmaksas ir pat 1 % gadā vai zemākas. Tas nozīmē, ka arī šeit UDA iepakojums dramatiski paaugstina patērētāja izmaksas.

IV. Compensa piedāvātais produkts standarta situācijā paredz: ja klients 10 gadus iemaksā 1'000 EUR gadā (kopā 10'000 EUR), tas komisijās samaksās no 1'933 EUR līdz 3'218 EUR. **Tas atbilst 3,8 % – 5,7 % gadā.** Izmaksas ietver nelielu klasiskās apdrošināšanas komponenti.

Pie IIN atmaksas likmes 20 %, patērētājs saņemtu atmaksu 2'000 EUR apmērā 10 gadu laikā. **UDA komisijas apēstu no 96 % līdz pat 161 % no patērētājam paredzētās nodokļu atmaksas.**

Komisiju līmenis līdz pat 5,7 % gadā produktiem, kuri pamatā ir paredzēti uzkrājumu veidošanai, ir zem katras kritikas. Pie šāda komisiju līmeņa normālos tirgus

¹¹ <https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/apdrosinasana/kiid-pamatinformacijas-dokuments-par-fondiem-n.pdf>
<https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/apdrosinasana/kiid-pamatinformacijas-dokuments-par-fondiem-d.pdf>

apstākļos peļņa visticamāk nenosegs pat inflāciju. Daudzās tirgus situācijās ieguldītājs paliks zaudētājos pat pirms inflācijas.

Turklāt no minētajiem piemēriem skaidri secināms, ka UDA dārdzība ir **mākslīgi radīts efekts**, jo daudzos gadījumos būtībā viens un tas pats ieguldījumu produkts tiek pārdots par daudz dārgāku cenu, pievienojot tam UDA juridisko statusu, kas ļauj izmaksas "kompensēt" ar nodokļu atmaksu.

4. IIN atmaksa ir vienīgais faktors, kas padara šos neizdevīgos vai pat kaitnieciskos produktus pievilcīgus klientam. Praktiski visos UDA pārdošanas materiālos tiek izcelta iespēja saņemt IIN atmaksu.
5. Šādā veidā apdrošināšanas sabiedrības pēc būtības – ja ne juridiskās formas – gūst nepamatotu peļņu gan no savu klientu uzkrājumiem, gan no valsts budžeta. IIN atmaksa būtībā kļūst par **subsīdiju apdrošināšanas sabiedrībām, kas ļauj tām piedāvāt Latvijas iedzīvotājiem neizdevīgus produktus un pelnīt uz iedzīvotājiem paredzētās nodokļu atmaksas rēķina**. Tajā pašā laikā mērķis palīdzēt Latvijas iedzīvotājiem veidot būtiskus ilgtermiņa uzkrājumus netiek sasniegts.

Pamatojums:

Balstoties uz augstāk iekļautajiem datiem, ir skaidrs, ka UDA kā produkts nav klientam izdevīgs (daudzos gadījumos to pat var uzskatīt par klaji kaitniecisku).

Tomēr atbilstoši FKTK datiem¹² 2017. gadā bruto parakstīto UDA prēmiju apjoms sasniedza 91,8 milj. EUR. Tas ir par 19 % vairāk nekā 3. pensiju līmenī veiktās iemaksas (77,4 milj. EUR). Tajā pašā laikā 3. pensiju līmeņa komisijas – lai gan ārkārtīgi augstas pasaules kontekstā – kopumā ir būtiski zemākas nekā UDA tirgū.¹³

Ņemot vērā UDA dārdzību, tā popularitāti var izskaidrot tikai klientu vēlme iegūt IIN atmaksu no veiktajām iemaksām, tajā pašā laikā "iesaldējot" līdzekļus uz īsāku laiku nekā 3. pensiju līmenī. 3. pensiju līmeņa iemaksas nav iespējams atgūt līdz 55

¹² <http://www.fktk.lv/lv/statistika/apdrosinasana/ceturksna-parskati/6962-apdrosinasanas-tirgus-2017-gada-4-ceturksni.html>

¹³ <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-3-limenis/pensiju-plani/>

gadu vecumam, kamēr UDA līgumu minimālais termiņš līdz šim bija 5 gadi, bet no 2018. gada 1. janvāra tas ir 10 gadi.

Uzsvars uz nodokļu atmaksu ir novērojams arī UDA pārdošanas praksē. Atverot UDA sadaļu praktiski visu dzīvības apdrošinātāju mājaslapās, pirmais vai viens no pirmajiem izceltajiem punktiem ir iespēja atgūt IIN no veiktajām iemaksām. Acīmredzot šis ir veids, kā klientam tiek padarīts pievilcīgs neizdevīgs produkts (jāatzīst, ka UDA **bieži ir neizdevīga arī pēc nodokļu atmaksas**, bet šis secinājums ir balstīts samērā sarežģītā aprēķinā, kuru vidējam klientam nav iespējams veikt).

Tādēļ jāsecina, ka IIN atmaksa no UDA iemaksām ir netieša valsts subsīdija dzīvības apdrošinātājiem un līdzekļu pārvaldītājiem, kas tiem atļauj piedāvāt klientiem klaji neizdevīgus vai pat kaitnieciskus produktus un pelnīt uz iedzīvotājiem paredzētās nodokļu atmaksas rēķina.

6. IIN atvieglojumi par uzkrājumu veikšanu 2016. gadā valsts budžetam izmaksāja līdz pat 22 milj. EUR. Lielu daļu no šīm izmaksām sastādīja IIN atvieglojumi UDA. Lai turpmāk šī nodokļu atmaksa panāktu nepieciešamo efektu, nepieciešamas būtiskas pārmaiņas UDA tirgū.

Pamatojums:

INDEXO vērsās VID, lai noskaidrotu, kāds bija 2017. gadā piemēroto IIN atvieglojumu apjoms, balstoties uz iemaksām UDA, bet saņēma atbildi, ka šādi dati nav pieejami. VID statistikas dati¹⁴ norāda, ka 2016. gadā attaisnotie izdevumi par iedzīvotāju uzkrājumu veikšanu sastādīja 97,7 milj. EUR. Piemērojot šai summai IIN atvieglojumu 23 % apjomā, **izmaksas valsts budžetam būtu 22 milj. EUR apmērā. Ņemot vērā augstāk minēto UDA īpatsvaru uzkrāšanas tirgū, lielu daļu no šīm izmaksām veido tieši UDA.**

Tā kā valsts budžeta izmaksas ir apjomīgas, ir kritiski svarīgi ieviest pārmaiņas UDA tirgū, lai IIN atmaksa sasniegtu nospraustos mērķus.

7. **INDEXO iesaka grozīt Likumu par iedzīvotāju ienākuma nodokli**, nosakot:

¹⁴ https://www.vid.gov.lv/lv/statistika/statistika-pasvaldibam/T02A00_000000_2016

- a. IIN atvieglojumi ir piemērojami tikai tiem UDA līgumiem, kuru izmaksas – neskaitot klasiskās dzīvības apdrošināšanas atskaitījumus – 10 gadu periodā nepārsniedz noteiktu likmi (piemēram, 0,5 % gadā līgumiem ar garantēto ienesīgumu un 1,5 % gadā līgumiem ar piesaisti finanšu tirgiem).
 - b. Nav pieļaujama IIN atmaksa par tādiem līgumiem ar garantēto ienesīgumu, kuri pēc izmaksu segšanas klientam rada zaudējumus.
 - c. Iespēja atgūt IIN ir piemērojama ne tikai UDA līgumiem un iemaksām 3. pensiju līmenī, bet arī ieguldījumiem jebkurā Latvijā reģistrētā ieguldījumu fondā, ja ieguldītājs slēdz līgumu par ieguldījumu veikšanu vismaz 10 gadu garumā.
8. Pirmie divi grozījumi aizsargās gan Latvijas iedzīvotājus, gan Latvijas valsts budžetu.
 9. Trešais grozījums likvidēs barjeru, kas patlaban nodrošina konkurences trūkumu tirgū. UDA konkurēs ar citiem līdzīga profila ieguldījumu produktiem. Latvijas iedzīvotājiem būs plašas izvēles iespējas uzkrājumu veidošanai ar daudz zemākām izmaksām. IIN atmaksas regulējums sasniegs mērķi – palīdzēt Latvijas iedzīvotājiem veidot būtiskus uzkrājumus ilgtermiņam.

Pamatojums:

Izmaksu ierobežojums UDA līgumiem, kuriem ir piemērojama IIN atmaksa, vairs neļaus apdrošināšanas sabiedrībām faktiski pelnīt uz valsts budžeta un iedzīvotājiem paredzētās nodokļu atmaksas rēķina. Ekonomisko labumu no IIN atmaksas saņems patērētājs. Apdrošinātājiem būs jāpiedāvā produkti, kuri ir klientam izdevīgi arī pirms nodokļu atmaksas.

Izmaksu limits 0,5 % gadā līgumiem ar garantēto uzkrājumu atbilst produkta vienkāršībai, pielīdzināmai noguldījumiem depozītā.

Izmaksu limits 1,5 % gadā līgumiem ar piesaisti finanšu tirgiem atbilst izmaksu līmenim ieguldījumu produktu tirgū. Pasaules kontekstā 1,5 % gadā ir augsta izmaksu likme (atbilstoši *Morningstar* datiem¹⁵, ASV vidējās ieguldījumu fondu

¹⁵ <https://corporate1.morningstar.com/ResearchLibrary/article/810041/us-fund-fee-study--average-fund-fees-paid-by-investors-continued-to-decline-in-2016/>

pārvaldīšanas izmaksas 2016. gadā bija 0,57 % gadā), tomēr šādi griesti var būt piemēroti Latvijas samērā nelielajam tirgum.

Šajos izmaksu griestos nav iekļaujamas klasiskās apdrošināšanas izmaksas. Tas ļaus klientiem pēc vēlēšanās iekļaut līgumos apjomīgu klasiskās apdrošināšanas komponenti.

Iespēja saņemt IIN atmaksu par ieguldījumiem jebkurā Latvijā reģistrētā ieguldījumu fondā, kurā iemaksas tiek veiktas vismaz 10 gadu garumā, nodrošinās efektīvu konkurenci ieguldījumu tirgū.

Jau šobrīd UDA līgumi praksē tiek pārdoti galvenokārt kā ieguldījumu produkti, bet IIN atmaksa tos ir padarījusi nepamatoti pievilcīgus. Likuma grozījumi ļaus ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām un citiem ieguldījumu fondu izplatītājiem konkurēt ar apdrošināšanas sabiedrībām, nodrošinot klientiem daudz izdevīgākus, zemāku izmaksu piedāvājumus.

Jāatzīmē, ka jaunajā regulējumā IIN atmaksa jāpiemēro no gada, kurā ieguldītājs uzsāk iemaksas ieguldījumu fondā. Vēsturiska Likuma redakcija¹⁶ paredzēja iespēju atgūt IIN par fondu apliecību iegādi brīdī, kad tās turētas ieguldītāja īpašumā jau 5 gadus, bet šis nosacījums padarīja šo izvēli nekonkurētspējīgu.

Alternatīvs juridiskais risinājums būtu ļaut Latvijā reģistrētām ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām piedāvāt tādas tirgum piesaistītus UDA līgumus, kuri neietver klasiskās apdrošināšanas komponenti. Šis risinājums prasītu grozījumus Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likumā.

IIN atmaksa ir svarīgs mehānisms, kas motivē Latvijas iedzīvotājus veikt ilgtermiņa uzkrājumus. Apdrošināšanas tirgū tas patreiz nepanāk vajadzīgo efektu. No tā cieš gan valsts budžets, gan Latvijas iedzīvotāji.

Ar vienkāršām, bet būtiskām izmaiņām Likumā iespējams radikāli mainīt šo situāciju, aizsargājot gan valsts, gan iedzīvotāju intereses.

¹⁶ https://m.likumi.lv/doc.php?id=56880&version_date=01.01.2009

INDEXO kontaktinformācija:

Birojs, info@indexo.lv, 20 006 088

Valdes loceklis T. Kreicbergs, toms.kreicbergs@indexo.lv, 20 006 088